

© Copyright 2011 Uitgeverij Lambo bv, Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, digitaal, door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

History – de negentiende eeuw, cultuur van romantiek en realisme

Lijst van begrippen

academisch

Kunstbeoefening volgens de regels van de kunstacademie. Deze strakke regels werden onderwezen op negende-eeuwse academies. Als een kunstenaar wilde slagen, moest hij een academische opleiding gevolgd hebben en dus deze regels toepassen. De academische regels zijn afgeleid van de techniek en voorstellingswijze van kunst uit het klassieke periode van de oudheid.

Amerikaanse Vrijheidsoorlog

Dertien Amerikaanse staten, gelegen aan de oostkust, riepen in 1776 de onafhankelijkheid uit. Na een lange strijd erkende Engeland in 1783 de Amerikaanse Onafhankelijkheid.

avant-garde

Jonge, vooruitstrevende kunst. Vernieuwend en baanbrekend. Letterlijk vertaald: voorhoede. Negentiende eeuwse avantgardisten waren o.a. Courbet, Manet en Van Gogh.

ballerina

Van oorsprong een danseres die de academische dansstijl op technisch en artistiek gebied voortreffelijk beheerst. Tegenwoordig: balletdanseres.

ballet blanc

Ballet waarin abstracte gevoels- of stemmingsbeelden worden vormgegeven door een groep ballerina's in overwegend witte tutu's (strakke lijfjes met dunne gazen rokken) die de indruk geven sprookjesachtige of bovennatuurlijke wezens te zijn die kunnen vliegen of zweven. Het wordt gezien als een voorloper van het abstraherende, symfonische (niet verhalend en de muziek nauw volgend) of muziekballet in de twintigste eeuw.

classicisme

Periode in de beeldende kunst en architectuur tussen 1780 en 1830. Het classicisme verwijst naar de kunst in de klassieke oudheid. Het accent lag in de beeldende kunst op de verbeelding van een mythologische voorstelling, een heldere, evenwichtige compositie en een gladde afwerking. In de architectuur herken je de kenmerken van klassieke gebouwen: wit marmer, klassieke zuilen, timpanen en symmetrie.

chauvinisme

Overdreven liefde voor het vaderland. Daarbuiten wordt niets als waardevol erkend.

choreograaf

Ontwerper van balletten.

choreografie	Ontwerp van een ballet waarin alle passen voor alle dansers zijn vastgelegd/ eerdans en bewegingscompositie van een dansstuk.
choreodrama	balletontwerp met dramatische of verhalende elementen.
Communistische Manifest	In 1848 geschreven door Karl Marx en Friedrich Engels. Zij kozen voor de onderdrukte arbeidersklasse en stelden talrijke veranderingen voor: gratis onderwijs voor iedereen, gratis ziekenverzorging enz.
Corps de ballet	Gedeelte van een balletensemble, dat vroeger uitsluitend in groepsverband optrad; alle dansers van een ensemble die in rang onder de solisten staan.
divertissement	Dansintermezzo/ onderdeel in het romantisch ballet waarin het om pure dans gaat, opgewekt en virtuoos van karakter. De amusementswaarde staat voorop en de uitbeelding van de handeling (het verhaal) wordt even platgelegd.
enscenering	Toneelbeeld: de manier waarop een ballet of toneelstuk op het toneel is gezet.
finale	Slotstuk in ballet of muziekstuk.
Franse Revolutie	De Franse Revolutie brak uit in 1789. Nieuwe vrijheden werden doorgevoerd. In Frankrijk werd de absolute macht van koning Lodewijk XVI, de adel en de Kerk gebroken. De rijke burgerij vulde het machtsvacuüm.
gamelanmuziek	Muziek voor de traditionele orkesten uit Indonesië. Karakteristiek voor deze orkesten zijn bronzen gongs en metalofonen. De muziek bevat twee toonladders waarvan de <i>slendro</i> er één is. Deze toonladder kenmerkt zich door de onderverdeling van het octaaf in 5 ongeveer gelijke intervallen.
geretoucheerde foto's	Het bewerken van foto's. Soms worden foto's ingekleurd, afgebeelde personen mooier gemaakt, of voorzien van bijgetekende sieraden.
gesamtkunstwerk	Door Richard Wagner bedachte term voor zijn opera's, waarin met name muziek en tekst één geheel vormen, in combinatie met het decor.
gotiek	De gotiek is de naam voor de laatmiddeleeuwse stijlform van circa 1140 - 1500 in de beeldende kunsten en de architectuur, en is afgeleid van de stam der Goten. In de negentiende eeuw kwam het onder invloed van de romantiek tot een herleving van de gotiek in veel landen in West-Europa, en werd toen neogotiek genoemd.
handelingsballet	Dallet d'action: het gedeelte in een ballet dat het verhaal of de relaties tussen personen duidelijk maakt door gestes, houdingen en gebaren. Een combinatie van dans en pantomime.
heletoons-toonladder	Toonladder waarbij het octaaf in zes gelijke afstanden is verdeeld. Bijvoorbeeld – d – e – fis – gis – bes – c. Halve tonen ontbreken.
imperialisme	Streven van West-Europese landen om zoveel mogelijk kolonies te bezitten en te veroveren.

impressionisme	Een stroming en schilderijstijl in de schilder- en beeldhouwkunst in de negentiende eeuw, waarbij het accent lag op het verbeelden van de vluchtigheid van een moment.
impromptu	Titel van een muziekstuk, dat geïmproviseerd schijnt. Chopin en Schubert schreven Impromptu's.
Industriële Revolutie	De Industriële Revolutie begon in Engeland (1860), waar binnen zeer korte tijd (100 jaar) overgegaan werd van handarbeid naar machinale arbeid.
interieurkunst	Een vorm van interieurbehandeling welke bewust en beroepsmatig streeft naar het scheppen van schoonheid en doelmatigheid binnen woningen en gebouwen
japonisme	Modeverschijnsel dat omstreeks 1870 begon, waarin de cultuur van Japan in Europa veel navolging kreeg. Japanse kunst had veel invloed op de impressionisten en postimpressionisten, de architectuur en de kunstnijverheid. Door lezingen, tentoonstellingen en publicaties werd Japan onder de aandacht van het publiek gebracht.
Juli Revolutie	Opstand in Parijs in 1830. De bevolking wil een einde maken aan het bestuur van Karel X. Het betekende de val van de Bourbons en bracht de middenklasse aan de macht. Een van de gevolgen van deze revolutie was de afscheiding van België van het Koninkrijk der Nederlanden.
Kabuki theater	Japanse theatervorm met poppen. De heldhaftige verhalen over seksualiteit en geweld waren niet zo populair in Europa, hoewel de Japanse regering een soort promotiecampagne had opgezet om het Kabuki theater terrein te laten winnen buiten de Japanse grenzen.
karakterdans	Dans gebaseerd op originele en authentieke volksdansen; uitbeelden van een karakterrol (pantomimeachtig, bewegingskunst)
Krimoorlog	Oorlog tussen Rusland en Turkije (1853-1856), die door tussenkomst van Frankrijk, Engeland, Oostenrijk en Sardinië het karakter kreeg van een groot Europees conflict. De voor Rusland nadelige Vrede van Parijs veroorzaakte een blijvende verwijdering tussen Rusland en Oostenrijk.
leitmotiv	Een muzikaal thema, dat hoort bij een personage, voorwerp of gebeurtenis in het verhaal. Komt steeds terug als het personage of voorwerp weer verschijnt of de gebeurtenis herhaald wordt. Wordt door veel romantische componisten gebruikt o.a. door Wagner en Tsjajkovsky.
liberty style	Liberty Style en Modern Style zijn Engelse benamingen voor 'art nouveau' (genoemd naar de firma Liberty).
libretto	Tekst en verloop van een opera, operette of ballet.
mazurka	Poolse dans in driedelige maat, langzamer dan de wals. Vooral de Poolse componist Chopin componeerde mazurka's.
melodrama	Vorm van theater die opkwam in het begin van de negentiende eeuw. Theater als science fiction van die tijd. Lange tijd de populairste vorm van vermaak, zowel voor lagere als voor middenklassen. Het melodrama maakte een eind aan het elitaire theater. Verhalen waren emotioneel en

moralistisch; met thema's als rechtvaardigheid, goedheid en eerlijkheid. Oorspronkelijk werd erin gezongen, vandaar de naam. In het verlengde hiervan ligt het vaudeville theater: Frans straattheater.

Nazareners	De Nazareners, een groep Duitse schilders, hebben in 1809 een broederschap gesticht. Zij wilden vóór-reformatorische, religieuze kunst maken naar het voorbeeld van de oude Duitse kunst van o.a. Dürer.
nocturne	Vertaald betekent nocturne 'nachtstuk'. In de pianomuziek is het een ééndelige compositie met een lyrisch karakter. Chopin en Debussy componeerden Nocturnes.
pas d'action	dansscène waarin de nadruk ligt op pure dans. Het verhaal is nauwelijks belangrijk. (Zie ook divertissement).
pas de deux	Een op zichzelf staand geheel van bewegingen uitgevoerd door twee dansers; duet. Idem voor pas de trois (drie dansers), pas de quatre (vier dansers) etcetera.
pointes	spitzen, dansschoenen met versterkte neus waardoor op de tenen kan worden gedanst.
Postimpressionisme	Stroming in (vooral) de beeldende kunst, waarin kunstenaars zich afzetten tegen de impressionistische benadering van de werkelijkheid. Zwaartepunt lag tussen 1880 en 1900. De zichtbare werkelijkheid maakte plaats voor een duidelijk eigen inbreng en visie van de kunstenaars, die diepere betekenissen zochten voor wat ze zagen. Voorbeelden: Van Gogh, Cézanne en Gauguin.
pirouette	Snelle draai of wending, stand op één been, in ballet.
Praagse Revolutie	Vond plaats in 1848. Tsjechische nationalisten eisten grote mate van zelfstandigheid op, toen bekend werd dat Bohemen opgenomen zou worden in de Grootduitse Bond. De revolutie werd bloedig onderdrukt.
prerafaëlieten	Een 19de-eeuwse Britse kunststroming die terug wilde naar de schilderkunst van vóór Rafaël. Ze legden de basis voor de Jugendstil.
programmamuziek	Muziek die een verhaal vertelt, een tafereel beschrijft, een karakter typeert of een actie wil uitbeelden. Terug te vinden bij Richard Straus en Bedrich Smetana.
rationalisme	Stroming in de zeventiende eeuw, die de rede (verstand) en niet de ervaring als enige betrouwbare bron van kennis beschouwde. De bekendste vertegenwoordigers waren o.a. Descartes, Spinoza.
realisme	Stroming waarin alledaagse situaties van gewonen mensen worden weergegeven.
romantiek	Stroming in de cultuur en filosofie, die eind achttiende eeuw reageerde op het rationalisme en Verlichting. Vooral werd de nadruk gelegd op het gevoel van de mens, het streven naar zoveel mogelijke vrijheid van vormgeven.

salons	Hier werden kunstwerken geëxposeerd die volgens de gegoede burgerij van goede smaak getuigden. Als een inzending werd geweigerd, kon een kunstenaar zijn carrière wel vergeten. De salons kwamen voort uit de vrije markt die was ontstaan toen de kerk en de adel als opdrachtgevers waren weggevallen. Voorbeelden: de Royal Academy in Londen en de École des beaux arts in Parijs.
Sehnsucht	Hartstochtelijk verlangen. In de romantiek werd dit woord geïnterpreteerd als een hartstochtelijk verlangen naar bijvoorbeeld een (onbereikbare) liefde of een (onbereikbaar) vaderland. Weemoedig gevoel.
Tweede Republiek	In 1848 werd koning Louis-Philippe afgezet en werd de Tweede Republiek uitgeroepen. Die kwam vier jaar later tot een einde, toen in 1852 Napoleon III tot erfelijk keizer van Frankrijk werd uitgeroepen en er een nieuwe grondwet werd aangenomen.
Verlichting	Periode in de achttiende eeuw, waarin het verstandelijk beredeneren van alle dingen boven alles staat. Veel filosofen drukten hun stempel op deze periode en probeerden de mens te bevrijden uit zijn onmondigheid. Door de Franse Revolutie en Napoleon kwam er een einde aan deze periode.
Wener Congres	Conferentie in 1814-1815, gehouden te Wenen, waar de overwinnaars van Napoleon bijeenkomen om te besluiten wat er met Frankrijk moest gaan gebeuren. Frankrijk werd in het noorden omringd door het Koninkrijk der Nederlanden, wat bestond uit het huidige Nederland, België en Luxemburg. Oude koningshuizen keerden weer terug, het gezag van voor de Franse Revolutie werd hersteld.
wereldtentoonstelling	Jaarlijks terugkerende show van culturele, technische en economische mogelijkheden en hoogtepunten uit verschillende landen. Doel: bevorderen van internationale handelsbelangen en uitwisseling van ideeën en uitvindingen. De eerste wereldtentoonstelling vond plaats in Londen in 1851. De tentoonstelling stimuleerde veel architecten om prestigieuze gebouwen te ontwerpen, zoals de Eiffeltoren in Parijs en het Atomium in Brussel.